

**Arjan Ova, ecooloog bij
Het Limburgs Landschap**

**‘Terreinbeheer en
terreinbeheerders
staan nu meer in de
belangstelling’**

‘Stikstof houdt ons heel lang bezig. Het is immers een belangrijke factor bij verzuring en vermesting. De effecten daarvan zien we in onze terreinen en pakken we via beheer en terreininrichting zo goed mogelijk aan. Helaas blijft echter via lucht en water nieuwe stikstof onze terreinen binnenkomen, wat zeker op zandgronden tot totaal verzuurde bodems en verarmde natuur heeft geleid. Iets voedselrijkere bodems werden nog rijker, en daar woekeren dan, zeker zonder beheer, ruigtes-oorten.

Nu stikstof plots een juridisch probleem is geworden, komt er meer geld beschikbaar om het beheer nog degelijker en intensiever aan te pakken. Terreinbeheer richt zich nog meer op het tegengaan van de effecten van stikstof en ook projectmedewerkers hebben er handenvol werk aan. We maken daarbij gebruik van overheidsmiddelen uit het Programma Natuur en de Regeling Versneld Natuurherstel. Ook denken wij natuurlijk mee over het Nationaal Programma Landelijk Gebied, wat ook tijd vraagt. Dat kijkt gelukkig breder dan alleen naar stikstof. Terreinbeheer en terreinbeheerders staan nu dus meer in de belangstelling, want als de natuur er niet goed bijstaat, heeft dat consequenties voor onze economie.

De positie van Nederlandse natuurgebieden en ons als terreinbeheerders zal pas echt veranderen als de samenleving er met volle overtuiging voor kiest om natuur weer gezond te maken vanwege de belangen van de natuur zelf. De uitstoot van stikstof moet daarvoor drastisch en zo snel mogelijk omlaag, en ook andere problemen die natuur hard raken, zoals verdroging, zouden echt moeten worden aangepakt.

‘De stikstof-discussie heeft de positie van natuur-beheerders veranderd’

— Ria Dubbeldam (samenstelling)

**Jaap in 't Veld, gebiedsmanager
Salland-Twente bij Vereniging
Natuurmonumenten**

**‘Door de grote economische
belangen in ons land wordt
natuur vaak weggezet als
lastig en belemmerend’**

‘De positie van de natuurbeheerder staat onder grote druk, omdat er grote economische belangen spelen in ons land en natuur vaak wordt weggezet als lastig en belemmerend. Daarnaast lopen de emoties in het landelijk gebied hoog op, wanneer er bijvoorbeeld geen vergunning meer wordt afgegeven voor paasvuren in nabijheid van Natura 2000-gebieden. Het herstel van onze natuur zou de hoogste prioriteit moeten hebben. De stikstofdepositie moet sterk omlaag, maar ook is er een aanpak nodig tegen verdroging en versnippering van onze gebieden, het bestrijdingsmiddelengebruik en de klimaatverandering; allemaal belangrijke oorzaken van de afname van de biodiversiteit. In 1995 werd al gesproken over het ammoniakreductieplan. Nu bijna dertig jaar later is men nog aan het praten, en over de cijfers en rekenmethodes aan het discussiëren. Kostbaar tijdverlies, want de cijfers en feiten liggen er. In 2005 heeft het RIVM het Meetnet Ammoniak Natuurgebieden opgezet en daarmee een lange reeks gegevens opgebouwd over de stikstofdepositie in de vorm van ammoniak in Natura 2000-gebieden. Het is bijzonder spijtig, dat ons land niet in staat is om de basiswaarden van ons bestaan te beschermen en te verbeteren. Doordat Brussel ons wetgeving moet opleggen, zijn we natuur als last gaan ervaren. Dezelfde natuur hebben wij keihard nodig als partner in de strijd tegen klimaatverandering, maar ook voor onze gezondheid: schone lucht, opname van fijnstof, schoon water, rust en ontspanning.

Laten we aan biodiversiteit een economische waarde toekennen. Dan kunnen voor bedrijven nieuwe verdienmodellen ontstaan met een impuls om onder andere de stikstofuitstoot te verminderen. Dit is ook in het belang van de positie van de natuurbeheerder.’

**Mirjam Broekmeijer, senior
beleidsmedewerker en
projectmanager SNL bij Unie van
Bosgroepen**

**‘De discussie heeft onze positie
niet veranderd maar wel de
kansen voor duurzaam beheer
en ontwikkeling van bos en
natuur’**

‘Dat stikstof de positie van het natuurbeheer heeft veranderd, is ondertussen wel duidelijk. Natuurkwaliteit is dankzij stikstof nu een onderwerp in de Trêveszaal en de media. Het heeft ook een impuls gegeven aan het natuurbeleid. De stikstofdiscussie zelf is te lang op juridisch niveau gevoerd. Het is goed dat deze discussie nu verbreed is tot het maatschappelijk debat. Dat heeft voor- en nadelen voor natuurbeheerders. Op termijn komen via het Nationaal Programma Landelijk Gebied grote bedragen beschikbaar om de (stikstofgevoelige) natuur te herstellen. Dat lijkt positief voor de natuur en dus natuurbeheerders. Maar integrale processen waarin doelen voor stikstof, natuur, water en klimaat gezamenlijk aangepakt worden, kunnen ook vertragend werken. En er is wel haast bij voor de natuur. Bovendien heeft herstelbeheer alleen structureel effect als de uitstoot van stikstof naar beneden gaat. Belangrijk is hoe provincies de uitvoering van herstelbeheer vormgeven. Voor leden van de Bosgroepen bijvoorbeeld zijn regelingen soms complex of niet overal toepasbaar. We hebben veel geïnvesteerd in voorstellen voor de regeling Versneld Natuurherstel, maar kregen slechts een paar projecten gehonoreerd. Terwijl er op de terreinen van onze leden volop kansen liggen voor natuurherstel. Ook de Bosgroepen zelf zijn al jarenlang bezig met innovatieve maatregelen voor herstel van verzuurde systemen. Ik noem ons onderzoek naar het experimenteel gebruik van steenmeel, het inbrengen van rijkstrooiselsoorten en het lokaliseren van kansen voor herstel van verzuurde bodems. Waar mogelijk adviseren wij onze leden om te gaan voor systeemherstel. Dat past het beste bij onze doelstelling: duurzaam beheer en ontwikkeling van bos en natuur. In die zin heeft de discussie onze positie niet veranderd maar wel de kansen voor uitvoering hiervan.’

**Joris Hogenboom, directeur
Brabants Landschap**

**‘Cruciaal is dat de overheid
zorgt voor helderheid over
de feiten en dat niet bij
natuurbeschermers legt’**

‘We weten al decennia dat de enorme stikstofbelasting één van de grote oorzaken is voor natuurverlies in Nederland. De laatste jaren worden de effecten steeds zichtbaarder en leren we ook meer over de verstrekende impact op de natuur. Van verzuring en de verstoorde mineralenbalans in de bodem, het verlies aan bodemleven tot effecten in voedselketens en verlies van soorten: de overmaat aan stikstof doet zich op veel manieren gelden. Wrang genoeg zijn het niet in de eerste plaats dit soort inzichten die zorgen dat de problematiek serieuzer wordt genomen, maar was daarvoor een ‘juridische stikstofcrisis’ nodig, die als een boemerang terugslaat op de economie, de landbouw en de bouw. Sindsdien staat stikstof pas echt op de agenda. Aan de ene kant geeft dat natuurbeheerders een sterkere positie om op te komen voor natuurherstel. Want door natuurherstel kan Nederland ‘van het slot’ komen. We kunnen ook beter beargumenteren dat dit niet de zoveelste ronde maaien en plaggen kan zijn, maar dat het moet gaan om het herstel van natuurlijke systemen én het dichtdraaien van de stikstofkraan. Aan de andere kant worden natuurbeheerders en -beschermers nog regelmatig als boeman afgeschilderd, als de brengers van het slechte nieuws en zelfs als veroorzakers van de crisis. Dan neemt de polarisatie toe en raken oplossingen verder uit beeld. Cruciaal is daarom dat de overheid zorgt voor helderheid over de feiten en dat niet bij natuurbeschermers legt. De natuurdoelanalyses en de werkzaamheden van de Ecologische Autoriteit moeten daarin een belangrijke rol spelen. Dan komen op gebiedsniveau natuurbeheerders in positie om aan te geven wat de natuur nodig heeft voor herstel. En kunnen zij samen met andere partijen zoeken naar goede oplossingen, waarmee er perspectief komt voor alle belangen.’

**Erwin Verhage, provinciaal
accountmanager Staatsbos-
beheer Zuidwestelijke Delta**

**‘Zorg dat je een goede
verbinding hebt met de
streek en sta open voor het
verhaal van anderen!’**

‘Meer dan ooit is het van groot belang om te luisteren naar alle partijen die betrokken zijn in een gebied. Zorg dat je een goede verbinding hebt met de streek en sta open voor het verhaal van anderen! Staatsbosbeheer werkt al ruim 120 jaar aan de ons in eigendom toevertrouwde terreinen. Dit doen we vol passie, en met intrinsieke betrokkenheid bij het werk en de gebieden. Dat doen we niet alleen, maar samen met bewoners, bezoekers, politiek, bestuur, bedrijven en maatschappelijke organisaties in de streek. En er gebeurt veel op dit moment. Zowel in de stad als in het landelijk gebied; het blijft puzzelen in een klein land. De grote opgaven waar wij in Nederland voor staan verdragen geen scherpe scheiding tussen natuur en cultuur of ecologie en economie. Zij vragen een gezamenlijke en gebiedsgerichte aanpak met een duurzame toekomst als verbindende schakel. Wij zoeken hierbij naar dwarsverbanden en oplossingen waar het mes aan twee kanten snijdt, zonder de natuur(waarden) uit het oog te verliezen. Door met elkaar te praten leer je elkaar kennen en ken je de achtergrond van de ander zijn positie, het heeft geen zin om alleen rekening te houden met jezelf. Ik ga als natuurbeheerder graag samen de uitdaging aan om van Nederland een nog mooier land te maken, met (soorten)rijke natuur, gezonde bodems, schoon water, schone lucht, bestuivers voor voedselgewassen, natuurlijke weerstand tegen ziekten en plagen en veerkracht bij het opvangen van klimaatverandering. Op die manier is er ruimte voor het grootste deel van de opgaven.’